

MART SMEETS

0 Canada

CANADA

KALAALLIT NUNAAT
GREENLAND

BAFFIN BAY

ATLANTIC
OCEAN

FOX
BASIN

LABRADOR
SEA

IQALUIT

UNGAVA
BAY

HUDSON BAY

NEWFOUNDLAND
AND LABRADOR

ST. JOHN'S

JAMES
BAY

QUÉBEC

PRINCE
EDWARD I.

ONTARIO

CHARLOTTETOWN

NEW
BRUNSWICK

SABLE
ISLAND

TIMMINS

QUÉBEC

HALIFAX

FREDERICTON

NOVA
SCOTIA

MONTREAL

MAINE

CORBEIL

VERMONT

MICHIGAN

OTTAWA

EGMONDVILLE

TORONTO

NIAGARA FALLS

OHIO

PELEE ISLAND

NEW YORK

ATLANTIC
OCEAN

Inhoud

Inleiding	9
1. 'O Canada', het tweetalige volkslied	13
2. Newfoundland en Labrador	24
3. Halifax, de ramp en de beroemde Pier 21	32
4. Anne of Green Gables	45
5. Sable Island	49
6. Québec City en de Franse taal	56
7. Canada en sport	67
8. De wereldberoemde vijfling	79
9. Montréal, de Canadiërs en Leonard Cohen	85
10. Van Friesland naar Alberta	106
11. De Royal Canadian Mounted Police	113
12. Ottawa, Oranjestad en opmerkelijke artiesten	117
13. De Diefenbunker	128
14. De naam is Trudeau	132
15. Egmondville	144
16. Pelee Island	148
17. Canada en religies	153
18. Toronto en Glenn Gould	158
19. Wayne Gretzky	178
20. Tim Horton	187
21. Niagara Falls	190
22. Canada en vrouwen	194
23. Winnipeg, Neil Young en Louis David Riel	201
24. De Canadese buffalo	216
25. Zwarte Canadezen, Oscar Peterson en Ben Johnson	220
26. Volksverhuizingen uit de Oekraïne	232
27. Saskatoon: Joni Mitchell en Gordie Howe	239
28. Neerlandia	248
29. Grande Prairie, Alberta, een reis naar de familie DeWit	252
30. Vancouver, David Suzuki, Bryan Adams en Hyodo Shimizu	265
31. Van Vancouver naar Calgary per auto	282
32. Haida Gwaii, een onbekend eiland	293

33. De Van Benthems: een nieuw leven met melkkoeien	297
34. Hallo buurman de Yank	303
35. Drie lege, koude noordelijke provincies	314
36. Van kust tot kust, ruim 7000 kilometer	325
37. Canada en muziek	332
38. Bekende Nederlandse Canadezen	343
39. Wanneer en hoe?	350

Inleiding

9

In de verrukkelijke zomer van 1974 was ik voor het eerst van mijn leven in Canada. Ik was in Montréal, waar ik voor de nos het WK wielrennen versloeg. Op mijn eerste avond was het lekker warm; de stad rook naar bier en naar kruiden uit de vele restaurants en van de volle terrassen op straten en pleinen, het geurde naar flirten, een beetje naar liefde en er zweefde muziek door de warme lucht. Uit veel auto's die al cruisend langsreden klonk 'I shot the sheriff,' de hit van Eric Clapton die in die week was uitgekomen.

Ik kan nog altijd de tinteling van toen terugvoelen. Bij mijn eerste rondgang door de stad ervoer ik wat een 'melting pot' die stad was; ik zag een spannende verzameling mensen van diverse kleuren en maten, ik hoorde overal andere talen, het zinderde er.

Ik bleef er twee weken, werkte hard, zag Eddy Merckx simpel wereldkampioen worden en maakte ook mee hoe de mondiale achterevoeringstitel van landgenoot Roy Schuiten keurig en lachend 'in elkaar gezet' werd. Ik zag wat ik zag, maar ik snapte het toen niet.

Ik kocht op de derde dag *461 Ocean Boulevard*, de lp van Clapton met al die mooie zomermuziek van toen en een paar boeken over de geschiedenis van het land, over Gordon Lightfoot en over ijshockey.

Ik keek naar de Canadese televisie, had er mijn eerste Canadese 'date' met een studente kunstgeschiedenis die meer van Vincent van Gogh wist dan ik ooit te weten zou komen, en er werd me ingefluisterd dat ik het werk van ene Leonard Cohen, zijn gedichten en zijn proza, moest gaan lezen.

Ik dronk Canadees bier en at er Italiaanse, Vietnamese, Libanese, Oekraïense en Franse gerechten. Ik bezocht een concert, zag een film, ging stappen tot het licht was en hing op de prachtige wielervebaan rond waarvandaan ik dagelijks contact had met Hilversum. 'Hoe is het daar?' luidde steevast de vraag van de technicus aan het thuisfront. 'Fantastisch,' moet ik toch vaak geantwoord hebben; ik werkte dan weliswaar hard, maar de omgeving waarin dat gebeurde was zo oorspronkelijk, warm, spannend en uitdagend dat ik me toen al voornam om, wanneer mogelijk, naar dit land terug te keren.

Dat gebeurde twee jaar later toen het pré-olympisch basketbaltoernooi in Hamilton, Ontario plaatsvond. Tweeënhalve week verbleef ik in die stad als journalist voor de *nos* en *de Volkskrant*. Na drie dagen en drie blessures van spelers van de Oranjeploeg moest ik – als oud-basketballer – al meetrainen met de ploeg van bondscoach Bill Sheridan, om een even aantal mensen op het veld te hebben; ik vond alles best en, zeg ik met gepaste trots, ik kon nog redelijk goed meekomen.

Ook in Hamilton en in het nabijgelegen Toronto had ik dat prettige gevoel dat ik ook in Montréal had gevoeld. Een soort van speelse vrijheid, een sfeer van ontspannenheid, een geur van lichte losbandigheid en een wereld waarin mensen ‘open minded’, nieuwsgierig en geïnteresseerd in een ander waren. Ik scoorde boeken en platen maar werd halsoverkop naar Europa teruggeroepen: ik moest meteen door naar de Tour de France om een plotseling opengevallen plaats in te nemen bij de *nos*-radioploeg. Ik verliet Toronto in alle haast, maar nam me voor daar ook terug te komen. Anderhalf etmaal later deed ik, in Frankrijk, de finishreportage van de 19de etappe, vijf dagen later stond ik in Parijs, waar Gerben Karstens de etappe won. Toen was Canada ineens ook wel weer heel ver weg.

In 1984 was ik weer even in Montréal, in de jaren erna maakte ik reizen naar Toronto, Vancouver, weer Montréal, Grande Prairie, Ottawa, Toronto, wel tien keer naar Calgary, twee maal Edmonton, weer Toronto, nog een keer Montréal, Hamilton en Toronto samen, drie maal naar Québec City, een heerlijke rondrit door Estrië, een grensgebied met de Verenigde Staten, en weer Vancouver, een geweldige autorit door de Rockies, Calgary om het af te leren, Toronto om muziek te kopen... Ik denk dat ik in totaal een jaar van mijn leven in Canada heb verbleven; vaak in de kou, soms ook zomers.

Ik zag er schaatsen, wielrennen, basketbal, Canadian football en honkbal. Ik kocht er boeken en muziek, soms wat kleren, en ik had het er altijd naar mijn zin. Ik maakte er diverse wereldkampioenschappen mee, een wielerklassieker, recordwedstrijden en twee Olympische Winterspelen, ik nam mijn kinderen mee op een zomerse trip in Toronto om ook naar basketbal en honkbal te gaan kijken en kwam in Ottawa in een soort Nederlandse kroeg uit. Ik at aan tafel bij Evert van Benthem, had het stervenskoud in Grande Prairie, kocht overhemden

in de Halloween-sale van Edmonton, bezocht sportscholen in alle steden waar ik in vaak goede hotels verbleef, leerde de weg in Toronto kennen, bezocht het beroemde kerstconcert van jazz-zangeres Holly Cole en probeerde tevergeefs met een snelle veerdienst op Vancouver Island te komen. En in Canada leerde ik de aftershave en bodylotion van het merk Monsieur Houbigant kennen. Nu al ruim veertig jaar lang fris ik daar het lijfje mee op.

11

Ik at er vaak heel goed, zag interessante en ruim ingerichte musea van binnen, dronk ice-wine en Yukon Jack en kocht alles wat Leonard Cohen geschreven had. In Calgary interviewde ik Tommie Gustafson, in Toronto Shaquille O'Neal, in Montréal Peter Post en in Calgary legde ik de basis voor een Sven Kramer-televisiefilm. Ik zag Jan Ykema olympisch zilver pakken op de 500 meter en bewonderde het snelle spel van Roberto Alomar in Toronto. In Québec City kocht ik een Stastny-shirtje en in Vancouver sprak ik in drie talen met de doelman van de Canadese hockeyploeg die olympisch kampioen werd.

Ik vind Canada een heel prettig land om rond te reizen. Overal word je redelijk vriendelijk bejegend en men is erop gericht om nieuwkomers te helpen. Dat komt ongetwijfeld omdat er al zoveel nieuwkomers *zijn* in dit land. Van de huidige ruim 37 miljoen Canadezen is ruim 20 procent nieuwkomer. Zelfs meer dan de helft van de huidige bewoners van Toronto is niet in dit land geboren. 37 miljoen mensen is trouwens helemaal niet zoveel voor dit onmetelijke land, het op een na grootste land ter wereld (na Rusland); de meesten wonen in een strook van zo'n 200 kilometer langs de grens met de USA. Ze doen rustig wat ze moeten doen en lijken relaxed te zijn. En ze doen het goed. Canada is de elfde economie ter wereld, was altijd lid van (voorlopers van) de G8, en het dankt zijn rijkdom vooral aan de zeer uitgestrekte olievelden. Maar zo groot en economisch machtig als Canada is, is het toch een vrij onbekend land. Het staat een beetje in de schaduw van hun grotere zuiderburen. Zelfs voor Groot-Brittannië, dat nog altijd met Canada een constitutionele monarchie vormt met koningin Elizabeth als staatshoofd, is het een vrij onbekend land. Misschien komt dat wel omdat het als immigratieland niet zo'n sterke eigen identiteit heeft. Het land is tweetalig, Engels en Frans, maar de mensen zijn noch Engels, noch Frans. Dat gevoel van nationaal zelfvertrouwen is

in de Verenigde Staten, toch ook een relatief jong land met een en al immigranten, vele malen groter. Vraag aan een paar willekeurige Canadezen wat het betekent om een Canadees te zijn, en ze komen allemaal met een ander antwoord.

12

In dit boek neem ik u mee op een immense Canada-reis van Oost naar West. Ik zou nog vaak naar dat land toe willen. Ik hou van de uitgestrektheid en de rust, van de vriendelijke en hulpvaardige en relaxte bevolking en ik weet de weg in de grote boekhandels en muziekwinkels van alle grote steden waar ik was. Ik kocht er ooit de in Canada overbekende duffelse jas van de Hudson's Bay Company; een kleurrijk ding, zie de cover van dit boek. Toen ik die een keer in Heerenveen droeg en ik daar schaatser Jeremy Wotherspoon tegen het lijf liep, zei hij me: 'You look like a bloody Canadian...' Ik vatte het op als een groot compliment.

1. 'O Canada', het tweetalige volkslied

O Canada!

Our home and native land!

13

Het was op de late zondagmiddag van 28 februari 2010 in Vancouver. Samen met nos-collega Jeroen Grueter was ik in de Canada Hockey Place (tot dan toe heette die grote sporthal General Motors Palace, maar zo'n commerciële naam mag van het IOC niet gebruikt worden tijdens de Spelen) en we zagen daar de Canadese mannenploeg olympisch goud winnen in het hockeytoernooi. Wat er toen gebeurde? Ik heb volksliederen meegemaakt in ieder werelddeel, in vele landen, op de meest idiote plaatsen, in stadions, zwembaden en bokshallen, in basketbalarena's en op wielervedstrijden, op de Champs Elysées en voor interlandwedstrijden waar ikzelf als speler stond, maar dit?

Zelfs bij het opschrijven van deze woorden schiet ik weer vol met hetzelfde warme, sentimentele gevoel van toen. We stonden in de kleine nos-booth van waaruit Grueter zijn enthousiaste wedstrijdcommentaar had gegeven. Toen we elkaar aankeken, wisten we dat we dit voor Canada en de Canadese sport zo vreselijk heilige moment voor altijd zouden delen. Wij waren erbij toen de twintigduizend toeschouwers hun volkslied aanhieven en voelden dat het uit het diepst van hun ziel kwam. Het was massaal, het golfde door de grote zaal, het weerkaatste tegen de muren en echode weer terug, het greep je bij de keel, het tilde je op en liet je zweven, het was... ja, wat was dit eigenlijk? Nationalisme? Chauvinisme?

God was op deze late namiddag de Canadezen te hulp gekomen in de wedstrijd tegen de bijna gehate Amerikanen en had Sidney Crosby, Canada's grootste ster op het ijs, de winnende treffer laten maken. Ik zal dat moment tot aan mijn dood op mijn netvlies houden, maar vooral ook het geluid dat daarna door heel Canada trok: van Vancouver door de Rockies, over de plains, langs de meren, de grote steden en tot slot bij Halifax, gelegen aan een andere oceaan, waar het vervloog en opgenomen werd in de zilte lucht die dit prachtige land voortdurend omringt. Minutenlang voelden we het beton van het stadion trillen,